

den tempel op Sion wilde gaan bouwen, en dat Nathan dit prees, maar dat de Heere onmiddellijk daarop door denzelfden Nathan liet aanzeggen, dat het bouwen van den Tempel aan Salomo blijven moest, daar David als oorlogsmans niet genoegzaam de heilige persoon was geweest om dit groote werk op Sion te ondernemen. In deze profetische aankondiging vervangt nu de profetie het Huis Gods op Sion door het Huis dat God aan Davids geslacht zou bouwen, en dat eindigen zou met aan Israël zijn grooten Koning en aan de volken hun Heiland te geven. Ook, zoo sprak Nathan, geeft de Heere u te kennen, dat de Heere u een huis zal bouwen. Ik zal uw zaad na u doen opstaan, dat uit uw lijf voortkomen zal, en ik zal zijn Koninkrijk bevestigen. Ik zal den staat zijn Koninkrijks bevestigen in eeuwigheid. Uw huis zal bestendig zijn, en uw koninkrijk tot in eeuwigheid voor uw aangezicht. Uw stoel zal vast zijn tot in eeuwigheid. Op dat antwoord legt nu ook David in wat hij antwoordt volken nadruk. Zie vs. 24 v.v.: »Gij hebt uw volk Israël u bevestigd, u tot een volk, tot in eeuwigheid. Nu dan, Heere God, doe dat woord bestaant tot in eeuwigheid, en doe gelijk als Gij gesproken hebt. Het huis van uw knecht zal bestendig zijn voor uw aangezicht. Zoo believe het u nu, en zeggen het huis van uw knecht, dat het in eeuwigheid voor uw aangezicht zij. Gij Heere hebt het gesproken, en met uw zegen zal het huis van uw knecht gezegd worden in eeuwigheid. Vanzelf heeft 't betekenissen, dat de verzekering van 'in eeuwigheid' hierachtmaalfachterelander voorkomt, en we achten het dan ook geen overdrijving, zoo we aannemen, dat hierin besloten lag de Goddelijke aankondiging van de komst van den Messias als Davids Zoon. Te meer mag dit gezegd, omdat Davids huis in de ballingschap feitelijk als Vorstenhuis onderging en al zijn luister inboetste. Althans na de ballingschap kon deze toezegging dan ook niet anders worden opgevat, dan dat uit het gevallen huis van David, toch ten slotte Israels glorie dagen zou. Alleen zij er tegen gewaarschuwd, dat men niet in de uitdrukking: »tot in eeuwigheid« meer legge, dan de Heere uwe scheit taat op zichzelf toelaat. Het Heere uwe scheit woord *Olam* toch, dat hier telkens gebezigd wordt, ziet niet op duur, maar beteekent wat verborgen is, wat bedekt is, wat men niet nagaan, en alleen gissen kan. Zoo kan het verleden bedekt zijn, en evenzo de toekomst. Van eeuwigheid tot eeuwigheid omvat dus beide. Juist dit echter maakt, dat het woord »eeuwigheid« in de Schrift volstrekt niet alleen beduidt wat wij er onder verstaan. Vandaar onze opmerking, dat de betekenissen van dat »in eeuwigheid« zijn eigenlijke betekenissen eerst ontvankelijk door de latere inzinking en ontroering van den Vorst uit Davids huis. Toen er geen Vorst uit Davids huis meer was, toen sloeg het begrip van »eeuwigheid« in deze belofte vanzelf over op den Christus. En zoo, maar ook zoo alleen, was het een bijdrage tot de Bijzondere openbaring en een heenwijzing naar de Volending.

Dr. A. K.

„Omdat 't oordeel niet haastelijk geschiedt“.

Omdat niet haastelijk het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is hart van de kinderen der menschen in hun vol om kwaad te doen.

Prediker 8 : 11.

Op alle overtreding volgt straf, maar de tijd die tusschen de overtreding en de straf verloopt, kan hoogst ongelijk zijn. De ene maal volgt de straf onmiddellijk op de overtreding. Een ander maal eerst na dag en jaar. En nog een andere maal eerst na tien dagen, in het laatste oordeel. Of wij men, om bij het Schriftwoord te blijven, nu eens haastelijk, dan traagelijk, en vaak pas in de eeuwigheid.

En men die zich bedroef, kan op weg naar huis van de brug glijden en in 't water vallen, dat hij niet dan niet moeite gered wordt. Een zinkende dwaas kan zich zoo vergen, dat na verloop van tijd de langste ziekte hem bekruipt. En ook er kan een ellendigheid zijn, die zijn levenlang tegen God inging, en toch voorspoed op voorpoed genoot, en die eerst in den dag van het laatste oordeel Gods gerechte vergelding ondergaan zal.

Ook Salomo had dat verschil in het verband tusschen overtreding en straf opgemerkt, en in zijn Prediker sprak hij 't daarom uit, dat de zonde zoo buitengewoon voortwoekert juist omdat de straf, die op de overtreding moet volgen, zoo vaak wordt afgewend, en dat omgekeerd den vrome die God diest, zoo vaak 't bitterste lot achtervolgt. Denk aan Job.

En daarom nu schreef Salomo het neder: »Omdat het oordeel niet haastig« niet onmiddellijk, niet op staanden voet over de boze daad komt, »daarom is het hart van de kinderen der menschen in hen vol om kwaad te doen«.

Soms volgt de straf vlak op de boze zonde, en dan wordt die zonde veelal gestuit. Meestal echter stelt God de straf uit. En juist dat uitstel van straf is nu zoo vaak oorzaak, dat de menschen naar al doorzondig, en tot waarneming en doortastende bekeering, zodat hij van zijn zonde afstaat, niet komt.

Op dit mysterie stuit dan ook telkens ons denken.

Uit onszelf verstaan we het niet, hoe God vaak eenzijdig den ellendeling schijnt te zegenen en hem tot 't einde toe 't fortuin als in de hand speelt, terwijl dan omgekeerd een vrouw kind van God nietelden door het noodlot als achtervolgd wordt en in zijn tegenspoed schier bezwijkt.

Wat nu spreekt hierin anders dan de tegenstelling tusschen Wet en Genade?

Een kind, een knecht, een dienstbare staat onder de wet. Hij moet wat hem bevelen wordt, doen, en stijf en dadelijk gehoorzamen, of de straf volgt onmiddellijk. Het kind krijgt droeg brood, of klappen, en wie in dienst was, verliest zijn goedbetaalde betrekking.

In dat alles nu spreekt de heerschappij van de wet, van het gebod, van den gegeven last, en zelfs het Koninkrijk dat pas uit de wieg kwam, moet gekoortsm zijn aan zijn gouvernante, of straf volgt.

Van eigen innerlijk leven is dan nog geen sprake. Er staat dan een gebiedende machi boven kind, pupil of dienstbare. Aan wat die die macht gebiedt, moet gevolg gegeven, of die macht weest zich in tuchting en straf.

Zoo is het, en zoo moet het zijn op elk wettelijk standpunt. Van 't ontwaken van een eigen leven, en van een genadewerking in dat leven, is dan nog geen sprake. En juist daarom, moet dan de straf zoo snel mogelijk op de overtreding volgen, reeds om herhaling van het kwaad af te snijden.

Maar heel anders is het, zoodra eigen leven opwaakt, de ziel zelve mee gaat tellen, en innerlijke krachtontwikkeling bedoeld wordt.

Dan moet er instel zijn, dan moet er opschorting van straf wezen, dan moet er tijd tot nadenken en innerlijke bewerking komen, en moet juist hierdoor het besef van eigen verantwoordelijkheid, de aandacht om zich aan de zonde te onttrekken, en de drang om zich op Gods genade te werpen, tot een worsteling in ons hart leiden.

Wie kwaad deed en in zonde viel, en dan toch niet alles hem meeloop en niets hem deert, moet hi zich verharde en zoo rijpen voor het oordeel, tusschen zijn hart moet breken, en hij moet voelen dat zulk een rijk en gelukkig uitwendig lot niet bij zijn zondig hart past, om dan zijn toevlucht tot Gods genade te nemen, en het te leeren inziet, dat 't wit waarnaar hij grijpen moet, niet voorspoed in dit leven is, maar vrede met zijn God in een eeuwig hiernamaals.

Zoo is 't dan niet meer een overtreden en straf krijgen als bij 't kind op school, maar een wakker worden van de consciëntie, en een in omrust verkeren om weer genade in te drinken. De wet is dan weg en de rijpende ziel leeft uit louter genade.

Ge niet dan ook voor oogen, hoe in uw werelden tweeërlei regel elkaar kruist.

Van den éénen kant dringt Gods wet op u aan en bedreigt u met de wrake van Gods recht, zoo ge tegen Gods wet ingaat.

Maar het leven om u heen beantwoordt hier niet aan. Eer omgekeerd ziet ge 't leed zich vastklampen aan wie God diest, en de lust van 't leven dien ander verrijken die aan God rijk niet stoort en tegen het recht ingaat. Abel valt den dood ten prooi, en Kan bouwsteden. En zoo ook bij de nieuwe bedeeing, de Christus sterft aan het kruis, en de gewidmaard Nero schittert op den troon van het Romeinse wereldrijk.

Die twee nu kunt ge niet rijmen, zoo uw oog niet doordringt in de tegenstelling tusschen wat uit de wet volgt en wat voortvloeit uit de genade. De wet is straf op elke overtreding, wrede het recht Gods op elke zonde, en dreigt met het bitter gevolg onmiddellijk.

De genade daarentegen schuift de straf op, stelt de wrekerde vergelding uit, dringt en dwingt ons tot innerlijke herziening, doet uit ons eigen hart een strijd tegen de zonde opkomen, en spreekt ons desnoeds aan alle uitwendige vreugde, indien blijkt dat de reiniging en de heiliging van ons zieleleven voor eeuwig niet anders dan door zulk bitter lijden bereikt kan worden.

De wet van straf en wrake werkt machinaal, werkt dwingend, en de straf die dan komt, is de tik van de hamer die de vergelding bij ons inslaat. 't Blijft dan alles uitwendig en gaat geheel buiten ons verborgen zieleleven om.

De indringing der genade daarentegen werkt op 't organische samensiel van ons verborgen zieleleven in, door berouw, door boete, door aangrijping in de consciëntie, door een worsteling op de knieën voor God.

Dan volgt dan 't oordeel, zooda de Prediker zegt, niet haastelijk, maar komt een traagelijk, vaak zelfs pas in de eeuwigheid.

Voor wie gered wordt en zich tot in hart en nieren bekeert, met een geloovig ruimen in wat op Golgotha plaatsbakekend de Zonde Gods leed, maar ook voor wie in zijn zonde doorgaat, met een wegdinken in het eeuwig verderf. Dan luimert bleef het niet bij een breken van Gods heilige wet, maar liep 't uit op een niet te breken verharding, die zich intente tegen de genade van den ontfermenden God.

Dr. A. K.

Amsterdam, 26 November 1915.

Zoo heeft deze schrikkelijke oorlog, waarin de Christenmachten van Europa elkaar uitmoorden, niet alleen aan het redelijk prestige van het Christendom bij de heidensche volkeren een zwaren slag toegebracht, maar, wat niet minder bedenkelijk is, de machtspositie van het Christendom tegenover deze heidensche volkeren ondermijnd en verzwakt.

De betekenissen van dit feit onderschatte men niet.

In vroeger eenw, toen Europa met de landen om de Middellandsche zee nog een afgesloten geheel, een wereld op zich zelf, vormde, was er van een gemeenschapsleven der menscheid nog geen sprake. Wat wist men in Japan of China van den politieke toestand in Europa af, wat hoorde men in de binnenlanden van Afrika van de oorlogen tusschen Christelijke naties? Thans echter is dit alles geheel anders geworden. Koophandel en scheepvaart hebben de scheidsmuren van het oude Europa al lang doorgebroken, de koloniatiegeest dreef de volkeren van Europa tot de verst afgelegen landen der aarde; het gemeenschapsleven werd, dank zij de snelle communicatiemiddelen, tot heel de wereld uitgebreid. Wat nu op de slagvelden van Europa gebeurt, dewisselende kans van het oorlogsspel, dringt door Azië en Afrika en wekt de belangstelling evenzeer van de Fellahin in Egypte en de Bedoeinen in Arabie, als van de regeerders te Tokio en te Peking, omdat men weet, dat de uitslag van dezen krijg over het lot van heel de wereld beslissen zal. Hoezeer nu het schouwspel, dat Europa thans aan deze heidensche naties aanblijft, aan het zedelijk prestige van het Christendom afbreuk doet, behoefte wel niet gezegd te worden. Europa is voor deze heidensche naties nog altoos de farnasie van het Christendom. Hoe hooger het geestelijk en zedelijk leven daarom in

Europa staat, hoe rijker de vrucht is, die hier van de inwerking van het Christendom op het volkleven aanschouwd wordt, hoe meer deze heidensche volkeren overtuigd zullen worden, dat de Christelijke religie in waardig verze staat boven hun paganistische afgoderij. Wanneer ze echter thans vernemen, hoe deze Christenvolkeren, die zichzelf leden noemen van een Christelijke Kerk, elkander niet alleen op de meest moorddadige wijze trachten uit te roeien, maar bovendien elkander beschuldigen van schending van elk Goddelijk en menschelek recht, van gruwelen en wredeheden, zooda alleen bij de laagstaande volkeren in den oorlog voorkomen, — hoe kan het dan anders, of het Christendom zelf wordt in de oogen dezer volkeren verlaagd en van zijn aureool beroofd? Wat op de heidenwereld van oud-Griekenland en Rome zoo diepen indruk maakte, toen de Christelijke Kerk pas optrad, was het wonderlijke leedleiden, dat onder deze eerste Christenen bleefde. Dat vooral voor zoo menig heiden voor het Christendom; dat was de adelbrief der Christelijke Kerk; dat haar beste aanbeveling voor wie buiten stond. Zou dan de bittere haat, die thans de Christenvolkeren tegen elkander in 't hart aan jaagt, niet een smaad zijn voor het Christendom zelf, niet een struikelblok ook voor de doorwerking van het Evangelie?

En niet minder ernstig is het feit, dat door dezen oorlog, die, hoe hij ook afloopt, met een financiële en economische nipping van de grootmachten in Europa eindigen zal, de machtspositie zelf van het Christendom op een gevaarlijke wijze op het spel wordt gezet. Dat het Christendom onder de volken der aarde den toon aangaf, de algemeene politiek beheerschte en elk verzet van de heidenvolkeren te onderdrukken wist, was niet te danken aan zijn numerieke sterkte. Hoe sterk ook de uitbreiding van het Christendom was, en al staat het onder de zoogenaamde wereldgodsdiensten in aantal van belijders het hoogst, toch is het dwaasheid, te meenen, dat het gevaar, dat in het paganisme schuilt, voor goed zou overwonnen zijn. Europa, Amerika en Australië mogen geheel of zoo goed als geheel gekerstend zijn, maar Azië en Afrika zijn het niet, en Azië alleen telt meer inwoners dan alle andere werelddeelen samen. Het Christendom mag onder alle religies het rijkste wezen, maar het omvat niet meer dan hoogstens een derde deel van heel de bevolking der aarde, en het Boeddhisme met de aanverwante godsdiensten is bijna even zoo sterk als de Christelijke Kerk. Nu heeft tot dusver met uitzondering van den Islam nog nooit bij een dazer heidensche religies zich het poogen geopenbaard om met de macht van het zwaard zich tegen het Christendom te keeren. Deels lag dit in den aard dezer religies, die van geweldige middelen afkeerig zijn, deels in het besef, dat het Christendom door zijn hogere cultuur en door de machtige verveermiddelen, waarover de Christenvolkeren beschikten, toch niet te overwinnen was. Waar eindelijk bijkwam, dat dit heidendom te veel versplinterd en uiteengevallen was om als een eenheidsmacht tegen het Christendom te kunnen optreden. Maar wie daarom waant, dat het Christendom van dit paganism niets meer te duchten heeft; dat door koloniatie en misde deze heidensche volkeren wel van zelf langzame geleidelijke weg voor het Christendom zullen gewonnen worden, en dat bij Christus' wederkomst heel deze wereld hem met jubelend lofgeschal ontvangen zal, kent de profetie niet en heeft ook den ernst niet begrepen van wat in onze dagen bij deze heidensche volkeren gist en woelt. Niet alleen, dat het profetische woord ons voorspelt, dat in het laatste der dagen de afval in de Christelijke Kerk het grootst zal wezen; dat dan de Anti-christ komen zal, die de Christelijke volkeren zal verleiden en zich in den tempel op den troon van God zetten zal, maar Johannes zegt uitdrukkelijk, dat bij de laatste en bangste worsteling van Satan om Gods Kerk te onderdrukken, ook Gog en Magog, d. w. z. de heidensche volkeren, zullen getal als het zand der zee zal zijn, zullen optrekken tegen de legerpartijen der heiligen en de geliefde stad, om die te omringen en te versieren (Openb. 20: 8). Of we thans reeds aan den vooravond van de vervulling dezer profetie staan, kan niemand zeggen, en zoolang de Anti-christ nog niet gekomen is, kan zelfs deze profetie nog niet in vervulling gaan. Maar wel wijst deze profetie er op, hoe de macht van de heidensche volkeren niet voor goed gebroken is, maar eens tegenover de Christelijke Kerk zal staan, bezielde door den haat tegen het Christendom, en pogen zal om Christus' Kerk uit te roeien. En wie nu de teekenen der tijden gadeslaat, kan niet ontkennen, dat zulk een gevaar dreigt. Het overwicht der Christenvolkeren berust op hun hogere cultuur, op hun machtige legers en vloeten, op hun eenheid tegenover deze paganistische volkeren. Maar het door en door heidensche Japan heeft in een kwart eeuw van een onbetrekkend eilandrijk zich opgewerkt tot een grootmacht, die de evenknie is van de machtigste Europese Staten. Het heeft het Christelijk Rusland al verslagen, het heeft aan het Christelijk Duitsland zijn koloniën ontruk, het bedreigt het Christelijk Amerika, en al mag het thans door zijn bondgenootschap met Engeland nog in toom worden gehouden, het is voor niemand een geheim, dat Japan, zoodra het zich maar sterk genoeg voelt, de begeerte hand zal uitstrekken niet alleen naar China, dat het thans reeds tot een vasalstaat verneederd, maar evenzeer naar de koloniën van alle Christelijke naties in Azië en Australië. Nog ontrekt de wonk van het religieuze fanatisme, dat deze heidensche volkeren als een macht tegen het Christendom zal doen optrekken, maar de politieke

leus: Azië voor de Azië, wint veld bij deze volkeren, die toch al onwillig de oppervoordij van Europa verdragen. Het voorbeeld van Japan heeft hun getoond, hoe ze met de cultuur van Europa zich verrijken kunnen zonder het Christendom over te nemen, en hoe machtig ze door die cultuur kunnen worden. Als Europa straks, door dezen broederoorlog uitgeput, geen soldaten meer heeft en over geen legers meer beschikken kan; als het financieel bankroet en economisch is te gronde gericht; als het weerloos en machteloos zal staan, — dreigt dan het gevaar niet, dat van Japan niet alleen de stoot zal uitgaan, die de volkeren in Azië het hun opgedrongen juk zal doen afwerpen, maar dat ditzelfde Japan dan aan het hoofd dezer volkeren aan het Christelijk Europa, desnoeds met het zwaard, de wet zal voorschrijven?

Japan heeft, — dit één feit teekent den toestand, — aan zijn bondgenooten in Europa wapens en ammunitie genoeg geleverd. Natuurlijk, want hoe langer de krijg in Europa duurt en hoe feller de strijd wordt, des te machtelozer zal Europa na dezen oorlog wezen. Maar het zond, hoe vaak er om geboden, werd niet zijn legers en hield zijn vloot thuis. Straks, als de vrede gesloten zal worden, omdat de Christenvolkeren in Europa uitgeput zijn en niet meer vechten kunnen, zal het heidensche Japan de eenige grootmacht wezen, die beschikt over een nog ongeschonden leger, een leger dat een der sterkste en dapperste is.

Is er dan geen reden om met vrees de toekomst tegen te gaan, en te dieper te betreuren de zelfverblindend der Christelijke naties, die, door heerschzucht verleid, tot zulk een uitkomst hebben meegewerkt?

De Christelijke Staat.

Reeds te lang bleven we in gebreke om de aandacht onzer lezers te vestigen op de studie, die Prof. Fabius bij de drukkerij Libertas te Rotterdam het licht deed zien onder den titel: *De Christelijke Staat*.

Haar ontstaan dankt deze studie aan de rede, die Prof. Fabius 11 zomer te Groningen hield in de openbare samenkomst van de Vereeniging van Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag. Maar dat deze rede, toen in verkorten vorm gehouden, heel wat is uitgedijld, blijkt wel daaruit, dat deze studie, met een 300 noten verrijkt een omvang kreeg van bijna 250 bladzijden. En wie deze dege studie leest, zal Prof. Fabius dankbaar zijn, dat hij het toen gesproken woord in druk vastlegde en nog nauwer adstrueerde door een schat van citaten, zooda alleen deze rijkbeleden hoogleeraar het doen kon.

Na een kort inleidend woord, waarin het begrip Christelijke Staat nader bepaald wordt, handhaaft Prof. Fabius eerst het bestaanrecht van dezen Christelijken Staat tegen de bedenkingen, die niet alleen door ongelooften, maar ook door geloovige schrijvers, zooda met name Vinet, hiertegen zijn ingebracht. Vooral bestrijding van Vinet was brood noodig, omdat deze veelzins uitnemende theoloog, die door zijn geschriften in ons land zelfs op Christelijke juristen grooten invloed heeft uitgeoefend, toch door zijn te verdedreven individualisme de grondslagen van den Christelijken Staat heeft aangetast en daarom door Groen van Prinsterer terecht bestreden is geworden. In het tweede deel van zijn studie weert Prof. Fabius dan de verkeerde opvattingen af, die in den loop der tijden omtrent het christelijk karakter van den Staat zijn gevormd geworden, zooda met name dat dit christelijk karakter zou betekenen de invoering van een theocratie; zou verbonden zijn aan een bepaalden, den monarchalen regeeringsvorm; bestaan zou in enkele uiterlijke formules of zou opgaan in een bevorderen door den Staat van de Christelijke religie of een rekening houden bij de weigving met de Christelijke geindheid van het volk. Na dit apologetische en kritische deel volgt dan als eigenlijke doel van deze studie een breed betoog, waarin nu positief wordt uiteengezet, waarin volgens den schrijver dan wel het christelijke karakter van den Staat te zoeken is, n.l. dat de instelling van den Staat en zijn opbouw rust op Christelijke beginselen. Met name wordt dan aangetoond, hoe de Christelijke Staat onverenigbaar is met de idee van den absoluten Staat; hoe het Christendom den waren grondslag biedt en voor de vrijheden des volks en voor het gezag der Overheid; welken invloed dit beginsel heeft op het strafrecht, het huwelijksrecht, de opvoeding, de verhouding van Staat en Kerk, de organisatie der maatschappij, het volkerenrecht enz., terwijl ten slotte nog het belangrijke vraagstuk besproken wordt, of de Christelijke Staat aan alle burgers, onverschillig welke hun religieuze overtuiging is, gelijke rechten gunnen zal. Aan het slot van dit betoog wordt dan uiteengezet, hoe deze Christelijke Staatsidee zich wel onderscheiden ontwikkeld heeft bij Roomschen en Protestanten, en onder de Protestanten bij Lutherischen en Calvinisten, maar hoe dit verschil toch niet wegneemt, dat de overeenstemming tusschen alle Christenen aanzien van wat — met name in het heden — op den voorgrond komt, veel groter is, zooda wel degelijk op deze beginselen de Christelijke Staat kan worden opgebouwd. Na zoo het wezen van den Christelijken Staat te hebben geteekend, doet Prof. Fabius dan in het laatste deel van deze studie inzien, hoe deze Christelijke Staat lijnrecht staat tegenover den neutraal-modernen staat, die als hoogste waarheid de verwerping van God als oorsprong des gezags leert en daarom in zijn wezen niet neutraal maar anti-christelijk is.

Dit korte overzicht van den rijken inhoud dezer studie moge dienen om haar lezing en bestudeering bij onze lezers aan te bevelen. Al mag men hier en daar bedenkingen hebben tegen enkele gevolgtrekkingen door Prof. Fabius gemaakt, toch zal men hem dankbaar wezen voor dit uitnemend apologetisch betoog om het goed recht van den Christelijken Staat te verdedigen; van hetgeen hij bijdroeg om tot nadere bepaling te komen, van wat we onder den Christelijken staat hebben te verstaan; en voor de bezielende wijze, waarop hij het ideaal van dezen Christelijken staat ons getrekend heeft.

Gewijde Synthese.

Van geheel anderen aard dan de studie van Prof. Fabius is de rede, waarmede Dr. W. J. Aalders, hoogleeraar in de Godgeleerdheid vanwege de Nederlandsche Hervormde Kerk aan de Rijksuniversiteit te Groningen, 28 September j.l. zijn ambt aanvaardde, en die tot titel droeg: *Gewijde Synthese*. Ook deze rede, die ons ter bespreking werd toegesproken, bleef reeds te lang op onze schrijftafel liggen; iets waarvoor we bij dezen onze verontschuldiging aan genoemden hoogleeraar aanbieden.

Den ietwat vreemd klinkenden titel ontleende Prof. Aalders daaraan, dat hij de reeks van scherpe tegenstellingen, die het leven oplevert, de behoefte aan verzoening of synthese steeds sterker gevoeld wordt. De wetenschap zelf is niet anders dan het »onweerstaanbaar en onvermoeld zoeken, langs elken weg en met alle middelen, naar vereniging van hetgeen in deze raadselachtige wereld in hopeloze gedeelheid schijnt uiteengevallen« (blz. 4: 5). Inzonderheid openbaart zich dit streven naar synthese tegenwoordig op het gebied der wijsbegeerte, zooda o.a. blijkt uit het monisme van Prof. Heymans, het pluralisme van James en de theorie der »evolution creatrices« van Bergson, welke concepties, hoe uiteenlopend onderling, toch dit gemeen hebben, dat ze één zijn in energiek verzet tegen mechanisme en positivisme en den nadruk leggen op het psychisch leven van den mensch, om van daar uit te komen tot een harmonisch geleed wereldgeheel (blz. 6).

Aan dit synthetisch streven hulde brengend, wil Prof. Aalders nu toonen in deze rede, hoe ook de Dogmatiek, het vak dat hem is toebedruwd, een synthese biedt, maar een synthese van *gewijde* aard, n.l. de synthese tusschen *God en mensch*. Deze synthese vindt in de Christelijke geloofleer haar meest praegnante uitdrukking in het centrale dogma van Christus als God-mensch. »God verbindt zich met den mensch, ziedaar het mysterieuze feit, dat mij de verzoening met God schenkt en waarborgt« (blz. 12). Door Christus, in wien God en mensch samen verbonden zijn, wordt de antithese, welke de zonde in het leven riep, weer omgezet in de synthese der verzoening. Toch wil Prof. Aalders daarom de Dogmatiek niet in Soteriologie laten opgaan. De verlossing heft de schepping niet op, maar herstelt den oorspronkelijken band tusschen God en mensch; ze omvat niet alleen de ziel, maar ook het lichaam en de wereld om ons heen; ook deze stoffelijke wereld moet God verheerlijken. Daarom welgert Prof. Aalders het geloof te beperken tot de sfeer van stemming en waarneming, los van de sfeer der werkelijkheid. Er moet synthese zijn ook tusschen het geloof en de wetenschap. Het rijkt is deze gedachte gegrepen door de Gereformeerde dogmatiek, die niets anders is dan de magistrale poging om den inhoud van het geloof als éne groote conceptie van de betrekking tusschen God en de ziel in is deze de gehele schepping, zooda zij in den God-mensch gerealiseerd is, te zien en te doen zien« (blz. 26).

Hoe Prof. Aalders deze gedachte dan nader uitwerkt, zullen we hier niet in den brede nagaan. Ons doel was alleen de hoofdgedachte van deze inaugurele oratie kort weer te geven. Laat ons alleen er aan mogen toevoegen, dat deze rede, die ook wat haar taalkleed betreft, rijk gestoofd en wel verzorgd is, geen twijfelachtig geluid laat hooren, maar beslist wat de hoofdpunten van het Christelijk geloof betreft, voor de Gereformeerde opvatting zich uitsprekt. Hoe sterk de synthese tusschen God en mensch ook op den voorgrond wordt geschoven, noch bij het dogma aangaande Christus noch in de betrekking tusschen God en mensch wordt de synthese ooit tot synchese. Van een pantheistische saamvloeiing van God en mensch nu wil Prof. Aalders niets weten. Hij handhaaft de tweedheid der naturen in Christus, de eeuwige praedestinatie, het onderscheid tusschen rechtvaardigmaking en heiligmaking, al zoekt hij telkens uit de tegenstelling tot hogere eenheid te komen.

Al zouden we tegen enkele uitdrukkingen bezwaar kunnen inbrengen, zoo blijft, wanneer Prof. Aalders sprekkende over de vleeschwording des Woords zegt, dat zal mogen de termen Woord en vleesch niet als wijsgeerige termen gebruikt worden, toch de term vleesch evenzeer den menschelijken en tijdelijk beperkten aard van het schepsel uitdrukt, als de term *woord der redelijke heid»* (blz. 13) toch neemt dit niet weg, dat we met niet zonder waardeering en ingenomenheid deze rede hebben gelezen. Het is ook voor ons een verblifdend teken, dat te Groningen de Dogmatiek zal onderwezen worden door een man, die zoo bevest er voor uit komt, dat hij met de belijden der Gereformeerde Kerk het eens is.

In het gareel loopen.

Er zijn paarden, die er moeilijk aan kunnen wennen in het gareel te loopen. Er zit te veel temperament in. Het levens-

bloed br Slecht a Vergeleek oit een voortsloek een vurig liever. 2 rijdt, ver held van ging. M spant m gen wilt den, dan geest in geen av om zich ling stil te krijen zenden staarke leeren in

Ook o zelfde. E volgen v voor wie een van moette h weg heb t weg gaat een schrill zich kun dezulken volk zegt loopen. I ontleend.

Ook in Einapann zakt. N hui, goo Einapann gang kun vastberade ge-erbije zijn ze al eenmaal loopen, e uen ze n ieder a Kerkeraad schiks on depende het is me dat het o wezen.

Natuurli up kerkel in de K volgen, 3 mogelijk v Kerk op heeft aan te ondera beslist zou verzet ge men mee Kerkeraad lik is, wi de bezwa vragaderin te welgen altoos het zijn met 6

Toch z vallen zie in ons ke tegen zalk delen van alleen te t welgeven i Word he vallen. Ma Kerkeraad struiks on alken die bewaren, tucht te o wel getoor deze tucht wandeie n vermaan, men de za vragaderin Gewoonlijk beter help de Kerk v geval ha maar een voor een het hoofd der Classi stoort, z generale S bekrachtig voelen va zich verzet

Voo

In hardel Kerk te Du D

1. Dit J. m Geestou Utrecht — »Van der Smarrt, i deling, as een belang ont aanspa behandeling» Zijn boel daardale w ook van v de Getelom hij beschijf Overheid e beschrijving wezen-vrij pleging doet

De auteur niet verder i wezenverple en verhand zijn gewest, hangt saan Geestkneet te zijn.

1. Dit J. m Geestou Utrecht — »Van der Smarrt, i deling, as een belang ont aanspa behandeling» Zijn boel daardale w ook van v de Getelom hij beschijf Overheid e beschrijving wezen-vrij pleging doet

De auteur niet verder i wezenverple en verhand zijn gewest, hangt saan Geestkneet te zijn.